

РОЛЯТА НА ПРОКУРАТУРАТА ЗА УКРЕПВАНЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА И ПРАВОВАТА ДЪРЖАВА: АМЕРИКАНСКИЯТ ОПИТ

Томас Пийбълс²⁹

Водещ приоритет за посолството на Съединените щати в София е оказването на съдействие на България с цел укрепване на правовата държава и създаване на силни институции в областта на наказателното правосъдие. Министерството на правосъдието на Съединените щати, което представлявам в България, също предоставя подкрепа на партньори от целия свят за изграждане на стабилни правораздавателни системи.

Американското Министерство на правосъдието подкрепя прилагането на цялостен подход за утвърждаване на правовата държава и създаване на силни институции в областта на наказателното правораздаване. За да може една система на правораздаване да работи ефективно, ние сме установили, че всички участници в нея трябва да работят резултатно. Това са служителите в полицията, следователите, прокурорите, съдиите, адвокатурата, администрацията на затворите. Затова ние оказваме подкрепа за всяка от тези групи чрез нашите програми по целия свят. По-долу ще се спра върху функцията на прокуратурата и ще представя виждането на американското Министерство на правосъдието за това къде е мястото на една силна прокуратура в едно демократично общество.

Оправдано е да се постави въпросът защо Съединените американски щати имат интерес от оказване на съдействие на прокурори в други държави, особено такива държави с различно правно наследство, каквато е България.

На първо място, ефективната прокурорска институция е неотменим компонент на правовата държава. Правовата държава или върховенството на закона представлява съществен компонент на демокрацията, а демокрацията допринася за мира, стабилността и благополучието на нашия свят.

На второ място, Съединените американски щати знаят, че престъпността днес е сред онези явления, които имат глобално естество, че опасностите от трансграничната престъпност се смесват с международния тероризъм и че ние в Америка сме също толкова уязвими от терористични актове, колкото и всяка друга държава. Съединените американски щати се нуждаят от силни партньори в наказателното правораздаване по целия свят, за да се борят с явления като трансграничната престъпност и тероризма. Нито Съединените американски щати, нито която и да е друга държава могат да се борят с трансграничната престъпност или тероризма сами.

²⁹ Томас Пийбълс е аташе по юридическите въпроси в Посолството на Съединените американски щати в София и представител на Американското министерство на правосъдието в България. Завършил е право в Юридическия факултет на университета в Детройт и притежава докторска степен по право от юридическия факултет на университета в Станфорд. Започва професионалната си кариера като прокурор в Отдела по граждански дела на Министерството на правосъдието. През 1996 г. преминава в Службата за международно развитие, съдействие и обучение на прокурори към Отдела по наказателни дела на Министерството на правосъдието, където работи последователно като ръководител на планирането на програми и регионален директор за Централна и Източна Европа. Преподавал е американско право в САЩ, Европа и Африка и е автор на редица публикации по конституционно право, достъп до информацията и др.

В Съединените американски щати прокуратурата е част от Министерството на правосъдието, което е структура от изпълнителната власт на федералното правителство. В България прокурорите са част от съдебната власт и са независими от изпълнителната власт. Въпросът за мястото на прокуратурата в административен смисъл обаче не е толкова важен, колкото начина, по който прокурорите работят като професионалисти.

Нещо повече, макар че всяка правна система изисква от своите прокурори да изпълняват професионалните си функции по различен начин, аз съм убеден, че онова, което обединява прокурорите в демократичните страни от целия свят е много повече от онези малки аспекти, които ги разграничават.

Във всяка демократична правна система, която ми е известна, прокурорът отговаря за внасяне пред независима съдебна инстанция на делото за наказване на онези, които са обвинени за нарушаване на правилата на демокрацията. Ето защо прокурорът трябва да бъде лидер на екип, най-общо съставен от полицейски служители или следователи, чиито усилия са насочени към успешно, цялостно, справедливо и законосъобразно съдебно преследване на извършителите на престъпления.

Много от правните системи по света сега установяват това, което ние в Съединените щати сме научили от опита си, а именно, че прокурорът постига най-добри резултати, ако той може да участва ефективно в дейността по разследването, която предхожда съдебния процес. Прокурорът допринася за разследването със своя експертен опит, като определя рамките и формата на делото, което ще бъде внесено в съда. Прокурорът освен това трябва да гарантира зачитането на правата на лицата по време на целия наказателен процес.

В такъв случай какво е нашето виждане за ефективната работа на прокурора в едно демократично общество?

На първо място, Министерството на правосъдието на Съединените щати знае, че неговите собствени прокурори и тези на неговите партньори трябва да притежават много висока степен на технически умения да преследват сложните престъпления, които днес представляват най-голяма заплаха, включително тероризъм. Това изисква професионална компетентност и много често квалификация в специализирани области на наказателното право.

На второ място, Министерството на правосъдието на Съединените щати настоява неговите прокурори да имат висока етика и да зачитат основните човешки права. Поради тази причина министерството полага усилия за непрекъснато повишаване на осведомеността по тези въпроси на прокурорите по целия свят. Като имаме предвид силните правомощия, които демокрацията предоставя на прокурора, за да води процеса по наказване на онези, които са обвинени в нарушаване на правилата на демокрацията, прокурорът трябва винаги да съблюдава етичните граници при изпълнение на своите функции, като същевременно зачита човешките права на останалите лица, които участват в наказателния процес.

На последно място, ние все по-често установяваме, че прокурорите трябва да съзнават световните измерения на своята работа. Днешните прокурори са част

от един елит, от световното братство на борещите се срещу престъпността. Те трябва да съзнават отговорностите, които произтичат от тяхното членство в този елит. Перспективата на съвременната престъпност е глобална, не потясна трябва да бъде и тази на прокурорите.

Още веднъж ще подчертая, че нашето виждане не се различава радикално от виждането, което се споделя от колегите в други страни. Затова, когато в посолството планираме дейности за укрепване на правовата държава и укрепване на българското наказателно правораздаване, ние оставаме готови да работим с нашите партньори – българските прокурори, и да си сътрудничим винаги, когато е възможно, с нашите колеги от Европейския съюз за осъществяване на това виждане в България.